

Från: [Nilsson Emma EMM](#) för [Kultur](#)
Till: [Diariet](#)
Ärende: VB: KLYS yttrande över remiss av Skånes kulturplan 2025-2028
Datum: den 9 april 2024 12:11:06
Bilagor: [KLYS remissyttrande över Region Skånes kulturplan 2025-2028.pdf](#)

För hantering.

Emma Nilsson

Kundinformatör
Support 2, Regionservice

Region Skåne

Postadress: Medicon Village, byggnad 201, 223 81, Lund

Besöksadress: Tunavägen 22, byggnad 203, Lund

tfn: +46 (0) 724 624 233

emma.emm.nilsson@skane.se

Skane.se

Region Skåne ansvarar för vården i Skåne och har dessutom ett ansvar för utvecklingen av näringsliv, kommunikationer, kultur och samarbete med andra regioner i och utanför Sverige. Region Skånes högsta beslutande organ är regionfullmäktige, som väljs direkt av invånarna i Skåne.

Från: Carl Liungman <carl.liungman@klys.se>

Skickat: den 8 april 2024 20:39

Till: Åkerberg Anna U <Anna.U.Akerberg@skane.se>; Kultur <Kultur@skane.se>

Kopia: Rydahl Kamilla <Kamilla.Rydahl@skane.se>; Ulrica Källén <ulrica.kallen@klys.se>

Ämne: KLYS yttrande över remiss av Skånes kulturplan 2025-2028

*Remissyttrande till Region Skånes kulturförvaltning;
kontaktperson: Anna U Åkerberg*

Hej,

Här är bifogat en PDF med KLYS remissyttrande över Region Skånes förslag till ny kulturplan för perioden 2025-2028.

Vi tackar så mycket för möjligheten att inkomma med vårt yttrande efter remissperiodens slutdatum.

Med vänlig hälsning,

Carl Liungman
Regionalpolitisk strateg

KLYS – en samlad röst för Sveriges kulturskapare

Alströmergatan 12, 112 47 Stockholm

+46 (0) 702 62 19 38

KLYS

www.klys.se

Facebook: KLYS

Twitter/Instagram: @klys59

Stockholm 8 april 2024

KLYS remissyttrande över Region Skånes kulturplan 2025-2028

KLYS har tagit del av remissutgåvan av *Regional kulturplan för Skåne 2025–2028* och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. Flera avsnitt i yttrandet avslutas med sammanfattande punktlistor med KLYS förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges professionella kulturskapare i kultur- och konstnärspolitiska politiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bild- och formkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmskapare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet. KLYS arbete bedrivs numera både på nationell, regional och kommunal nivå, varför kultursamverkansmodellen är särskilt viktig för oss att bevaka.

En av KLYS viktigaste frågor är att *principen om armlängds avstånd* används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Konstnärliga och kvalitativa bedömningar av offentligt finansierad konst och kultur ska inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper. **Principen är viktig att utveckla och upprätthålla, inte minst på regional och kommunal nivå.** KLYS bevakar löpande regionernas och kommunernas främjande av konstnärlig kvalitet och mångfald inom kulturen, samt balansen mellan kultur-, närings- och aspektpolitik av olika slag.

En stark, självständig och inkluderande kultursektor med goda villkor för yrkesverksamma kulturskapare i hela landet utgör en förutsättning för yttrandefrihet, jämställdhet, mångfald och konstnärlig kvalitet och är på så sätt också en garant för yttrandefriheten och demokratin i vårt land.

KLYS vill påminna om att det i den konstnärspolitiska utredning¹ som presenterades våren 2018 konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras" – något som fortfarande år 2024 är aktuellt att beakta, inte minst mot bakgrund av pandemin, dess följdverkningar och den ekonomiska kris som nu pågår. Vi vill i sammanhanget också hänvisa till KLYS yttrande² över den sk återstartsutredningen³, samt till KLYS valprogram⁴, där KLYS anger sina prioriteringar för ett starkt kulturliv efter pandemin. Dessa dokument har bäring på såväl den nationella som den regionala och kommunala nivån – och belyser en rad konstnärspolitiska sakfrågor som är viktiga att beakta på både regional och kommunal nivå.

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

² <https://klys.se/wp-content/uploads/2022/02/KLYS-yttrande-over-Aterstartsutredningen-SOU-2021-77.pdf>

³ Från kris till kraft; SOU 2021:77

⁴ https://klys.se/wp-content/uploads/2022/02/2202_KLYS_Valprogram2022_A4_final-2.pdf

2 Övergripande synpunkter

KLYS har en rad invändningar som vi återkommer till i detta yttrande, men över lag har vi fått ett positivt intryck av Region Skånes förslag till ny kulturplan för 2025-2028, som är förhållandevis kort, bara 28 sidor. Vi välkomnar regionens generellt ambitiösa anslag gällande samverkan i kulturlivet, demokrati, yttrandefrihet, konstnärlig frihet, utveckling av kulturell infrastruktur och kulturskapares arbetsvillkor.

På sidan 3 står det att läsa:

”Region Skåne vill stärka samverkan på bred front, inte bara utifrån hur de statliga medlen fördelas. Därför lyfter kulturplanen hela det regionala kulturpolitiska uppdraget.” Denna breda ansats gör tyvärr att den verksamhet som regionen ansvarar för, och som ges stöd via kultursamverkansmodellen, till delar hamnar i skymundan och orsakar att denna kulturplan framstår som relativt svepande och otydlig i sak. Det här blir mer av ett välformulerat visionsdokument än en plan i ordets rätta bemärkelse. Inledningsvis sätts planen i en kontext som en del av den regionala utvecklingsstrategin, men KLYS saknar att planen lika tydligt sätts i ett sammanhang relaterat konkret till regionens kulturliv och kulturverksamheter. Det borde informeras om och hur detta dokument är tänkt att kopplas till årliga handlingsplaner av olika slag inom de olika verksamhetsområden som planen är tänkt att hantera.

Skånes kulturplan har ett upplägg med en disposition för verksamhetsområden som skiljer sig från den gängse normen för regionala kulturplaner, vilket i viss mån försvårar läsningen av planen. Under rubriken *Verksamhetsområden* redogörs för både kultursamverkansmodellens förordnings konkreta verksamhetsområden och sådant som är, eller borde vara, kulturpolitiskt övergripande avsnitt för alla områden, som t ex *Kultur och hälsa* och *Kulturella och kreativa branscher*. Upplägget skapar en otydlighet för läsaren. Det vore bättre att separat från verksamhetsområdena formulera vissa ämnen som de övergripande ämnen de är; dvs. ett slags utgångspunkter för regionens arbete i stort, och redogöra för verksamhetsområdena i kultursamverkansmodellens förordning i en följd i planen.

Konstområdena i planen

Vid sidan av de konst- och kulturområden som nämns i samverkansmodellens förordning brukar många regioners kulturplaner idag även lyfta fram bl a *circus, dramatik, foto, spelkultur* och *dataspel*. KLYS välkomnar att Skåne lyfter samtliga dessa, om än bara omnämner yrkena/områdena i förbigående.

KLYS kommentarer och förslag:

- En kulturplan som är innehållsligt ambitiös, men korthuggen och rörigt upplagd. Den borde kunna disponeras bättre i sak.
- Vilken insyn har kulturskapare och -bransch i framtagande av årliga verksamhetsplaner?
- Bra att cirkus, spelkultur, dramatik och foto omnämns i planen.

3 Begrepp och definitioner

Begreppet kulturskapare

Som regionens kulturförvaltning säkerligen redan vet förespråkar KLYS generellt sett att regionerna i sina kulturplaner har en konsekvent användning av begreppet **professionell** (eller *yrkesverksam kulturskapare*) för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer.

KLYS noterar att Region Skåne i sin kulturplan till största delen använder sig av ordet *kulturskapare*, men också på många ställen den breda definitionen av titeln konstnär, vilket inte alls är fel i sig. Det blir dock i denna plan en i vissa stycken rörig begreppsapparat för läsaren när det gäller kulturskaparna på grund av att regionen väljer att på ett slumpmässigt vis blanda kulturskapare, konstnärer, utövare och kulturutövare i olika avsnitt i planen. På sidan 10 finns det flera exempel på en sådan begreppsroa.

Det vaga begreppet *utövare* används på flera ställen i planen, t ex på sidorna 20 och 27. KLYS ser helst att detta ord undviks i en kulturplan som synonym till kulturskapare eller konstnär. Utövarbegreppet kan bli missvisande och skapa otydlighet i en del sammanhang, framför allt gällande gränsen mellan yrkesverksamma kulturskapare, amatörer och allmänt kulturintresserade personer.

Som sagt ser vi helst att regionen använder sig konsekvent av begreppet kulturskapare, och gärna understryker med ordet *professionell* i de fall som just professionella kulturskapare åsyftas i texten. Alternativt kan yrken som författare, översättare, dramatiker, dansare, musikerskapare, musiker, filmskapare, skådespelare, regissör etc. nämns rent konkret i texten.

- KLYS ser helst att begreppsapparaten gällande professionella kulturskapare i Skånes kulturplan ses över så att den genomgående blir mer tydlig och konsekvent.

Begreppet konstnär

KLYS förespråkar, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnärer*. I Skånes kulturplan används konstnärsbegreppet både i sin breda betydelse på många ställen och på vissa ställen för att beteckna bild- och formkonstnärer. Också här bör begreppsanvändningen bli mer konsekvent.

Kulturell mångfald

KLYS välkomnar att regionen på sidan 3 konstaterar att: "Mångfalden i kulturutbudet och variationsrikedomen i kulturlandskapet är regionens signum." På sidan 6 skriver regionen om sina kulturpolitiska mål och hävdar att man ska verka för "att fler barn, unga och vuxna oavsett individuella och geografiska förutsättningar ska ha tillgång till ett brett och varierat utbud och en mångfald av berättelser".

KLYS värdesätter att regionen särskilt betonar tillgången till ett brett och varierat kulturutbud, både konkret i ett kulturpolitiskt mål, och genom en rad olika skrivningar i denna kulturplan. Vi tror dock att planen skulle tjäna på att i ett eget avsnitt under rubriken *Kulturell mångfald* samla konstområdesövergripande skrivningar om på vilket sätt regionen avser att arbeta för att främja kulturell mångfald, dvs. en bredd av konst- och kulturuttryck gällande det regionala kulturlivets utbud, distribution och produktionsmöjligheter för konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden. Något som borde kunna nämnas i planen är om och hur Skåne på regional nivå implementerar *Unescos mångfaldskonvention*⁵ från 2005.

Kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och yttrandefrihet

I Region Skånes kulturplan används begreppet *kulturens egenvärde*, vilket också presenteras som en av tre bärande principer som är utgångspunkterna för regionens kulturpolitik. KLYS välkomnar den kärnfulla redogörelsen i avsnittet om konstnärligt skapande, och hur både "konstens frihet" och armlängds avståndsprincipen lyfts fram i avsnittet. Det är positivt att regionen påtalar kopplingen mellan

⁵ <http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Unescos-konvention-om-skydd-f%C3%B6r-och-fr%C3%A4mjande-av-m%C3%A5ngfalden-av-kulturyttringar.pdf>

konstnärlig frihet och goda villkor för kulturskapare. Särskilt värdefull är i våra ögon denna skrivning på sidan 4: "Även när kulturen utmanar, provocerar och kritiserar måste dess frihet alltid försvaras."

Ett av Region Skånes kulturpolitiska mål är att "verka för ett stärkt konst- och kulturutbud av hög kvalitet". Ordet *kvalitet* förekommer på många ställen i planen, men begreppet *konstnärlig kvalitet*, omnämns enbart i avsnittet om scenkonst och musik. KLYS föreslår att regionen hellre talar om kultur *på professionell grund* eller *professionellt skapad konst och kultur*, än att svepande tala om kultur med "hög kvalitet", vilket är svårdefinierat. Vi vill dessutom understryka vikten av att regioner i sina kulturplaner är konsekventa om *kvalitet* inom *alla* konstområden, inte bara inom vissa, och att ordet inte bara blir ett i planen välklingande ord i skrift, utan att det ges konkret innebörd i kulturutvecklingsarbetet i realiteten. Det ska inte vara en regions uppgift att själv definiera och specifikt beskriva vad konstnärlig kvalitet är, utan något som inom ramen för *armlängds avståndsprincipen* referensgrupper och externa sakkunniga ska hjälpa till att orientera kring.

KLYS välkomnar att *ytrandefrihet* framhålls i Skånes kulturplan på flera ställen, inte minst i ett av regionens kulturpolitiska mål.

KLYS kommentarer och förslag:

- *Professionella kulturskapare* nämns ofta, men blandas på vissa ställen med ordet konstnär så att det blir otydligt för läsaren. Även ordet *utövare* förekommer frekvent. KLYS ser helst att dokumentet ses över och att *utövare* generellt byts ut mot *kulturskapare*.
- Bra hur vikten av *kulturell mångfald* betonas i olika avsnitt, men samla gärna allt i ett stycke.
- Regionen understryker *konstens egenvärde* på ett tydligt och bra sätt.
- Var konsekvent i planen om *konstnärlig kvalitet* inom samtliga konstområden.

4 Samråd med professionella kulturskapare

På sidan 3 skriver regionen: "Kulturplanen är en aktualisering av föregående kulturplan och är framtagen i samverkan och samråd med Skånes kommuner, kulturliv och civilsamhälle [...]"

På sidan 17 står det: "Några av kulturplanens verksamhetsområden är definierade av Region Skåne i dialog med kommunerna och kulturlivet."

Vidare på samma sida står det: "Region Skånes roll är att genom finansiellt stöd, samverkan och dialog med nyckelaktörer stärka konstens och kulturens ställning i hela Skåne [...]"

KLYS välkomnar att dialogarbete och samverkan framhålls i dessa skrivningar i dokumentet, men ställer sig frågande till planens brist på ytterligare redovisning av det dialogarbete som planen grundar sig på.

Eftersom regionen, enligt vad KLYS har erfårit, har pausat sin särskilda konstområdesövergripande sakkunniggrupp för kulturskapare i regionen undrar vi i vilken grad de professionella kulturskaparna inom samtliga konstområden har fått komma till tals inför framtagandet av denna remissversion av planen. Har konstområdena och de i Skåne yrkesverksamma kulturskaparna behandlats jämbördigt i regionens dialogarbete? Finns detaljredovisning av dialogarbetet borde detta nämnas åtminstone i fotnoter i kulturplanen – om inte som en information i särskild bilaga till planen.

KLYS ser gärna att Region Skåne snarast återinrättar ett formaliserat konstområdesövergripande och löpande aktivt samråd med kulturskapare enligt vår beskrivning i punkterna nedan.

KLYS medlemsorganisation Svenska Fotografers Förbund (SFF) vill hoppas och tro att yrkesgruppen fotografer räknas in aktivt vad gäller regionens dialoger och samråd. SFF uppmuntrar regionen att ta in en yrkesfotograf i något av de dialogfora som regionen ev. har eller ska inrätta med det professionella kulturlivet. Det skulle vara ett lämpligt första steg för att öka kunskapen om fotografi och förståelsen för behoven bland yrkesverksamma fotografer i Skånes kulturliv. SFF hjälper gärna till med förslag på namn och kontakter. Se vidare i avsnitt 7.3 nedan.

Några generella informationspunkter om KLYS syn på regionala samråd med kulturskapare

- KLYS förespråkar en konstområdesövergripande dialoggrupp för att involvera professionella kulturskapare från alla konstområden i en samlad och samstämmig löpande dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning.
- KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde ska vara erkänt yrkesverksam och medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde. Läs mer i *KLYS samrådsguide* med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan⁶.
- Samrådets deltagare ska arvoderas för varje möte enligt särskilda arvodesrekommendationer som KLYS tagit fram i samarbete med KLYS medlemsorganisationer; se broschyr *Att ta betalt*⁷.
- KLYS vill också påminna om vikten av att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett anställnings-/verksamhetsform/institutionskoppling. Samrådet bör så långt det är möjligt omfatta och representera både kulturskapare från det fria kulturlivet och anställda kulturskapare vid kulturinstitutioner i regionen. Om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Även institutionsanställda kulturskapares synpunkter måste beaktas.

5 Regionens kulturpolitiska utgångspunkter

Kulturpolitiska utgångspunkter (sid. 4-5)

På sidan 4 i planen står det att "Kulturplanen vilar på tre bärande principer som är utgångspunkterna för Region Skånes kulturpolitik: kulturens egenvärde, kulturens demokratiska grund och kulturens kraft i samhällsbygget. Tillsammans med de kulturpolitiska målen utgör principerna grunden för det långsiktiga utvecklingsarbetet i regionen". KLYS tycker att det är utmärkt att regionen lyfter fram dessa principer tidigt i kulturplanen och att det tydligt står att principen om armlängds avstånd ska upprätthållas.

Principen om armlängds avstånd

Vikten av att följa *principen om armlängds avstånd* påtalas föredömligt i planen. KLYS välkomnar regionens sakliga tydlighet om vad principen konkret handlar om. Det går i linje med vad Myndigheten för Kulturanalys skriver i sin rapport från 2021 när det gäller rekommendationer om konstnärlig frihet

⁶ http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

⁷ <http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Att-ta-betalt-2019.pdf>

och att på regional och kommunal nivå i större utsträckning använda sig av externa sakkunniga på kulturområdet i bedömningsprocesser för vilken konst som ska få stöd.⁸

Det vore värdefullt för denna kulturplan om den kompletterades med en förklaring kring hur regionen ser på kulturens och konstens egenvärde i relation till regionens särskilda på fokus på tvärgående utvecklingsarbete, och då de eventuella instrumentella perspektiv och samhällsmål som kulturpolitiken i Skåne sannolikt står inför. Vad kommer den tredje kulturpolitiska utgångspunkten "Kulturens kraft i samhällsbygget" att innebära rent praktiskt?

- Hur avser regionen att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och konstnärlig kvalitet bl a i politikområdesövergripande utvecklingsarbete med sådant som hälsa, hållbarhet, Agenda 2030 och kulturella och kreativa branscher? (Mer om KKB i avsnitt 6 nedan.)

Kommunerna

KLYS välkomnar att regionen lyfter fram kommunerna på en rad ställen i planen när det gäller samverkan mellan olika parter i regionens kulturliv. Kanske kunde planen förtydliga kommunernas roll kopplat till olika konstområdets infrastruktur och utveckling. Förslagsvis kunde skrivningar om kommuner samlas mer fokuserat i ett avsnitt.

Vi vill påminna om komplexiteten med små och stora kommuner med olika politiska styren och verksamhetsuppdelning. Detta är ett förhållande som kan vara problematiskt för utvecklingsarbetet på sikt. Hur ska regionen stimulera en eventuellt mindre ambitiös kommun så att kulturplanen förverkligas likvärdigt för samtliga medborgare i regionens alla kommuner?

KLYS kommentarer och förslag:

- KLYS välkomnar planens tre kulturpolitiska utgångspunkter och att *principen om armlängds avstånd* framhävs och beskrivs mycket bra. Men beskriv gärna bättre hur kulturens egenvärde ska värnas i relation till ev. instrumentella perspektiv i det tvärpolitiska arbetet.
- Kommunerna lyfts fram bra i planen, men kunde kanske samlas mer fokuserat i ett avsnitt. Vi vill påminna om att se till att likvärdighet i kulturen ska upprätthållas mellan alla regionens kommuner under hela planperioden.

6 Kulturskarpares villkor och regional konstnärspolitik

KLYS ser mycket positivt på att Region Skåne framhåller vikten av god tillgång till fysisk infrastruktur med en bredd av lokaler som en viktig förutsättning i det konstnärliga skapandet. Målet att förbättra villkoren för konstnärligt skapande för alla oavsett funktionsförmåga välkomnas varmt.

Konstnärligt skapande (s. 9-10)

KLYS sätter stort värde på att Region Skåne visar på goda konstnärspolitiska ambitioner och lyfter det konstnärliga skapandet som ett särskilt utvecklingsområde. Vi föreslår dock att rubriken 3.1 *Konstnärligt skapande* ändras så att den i stället visar på att det handlar om **kulturskarparnas villkor** såsom beskrivs i texten. I avsnittet framhålls vikten av att skapa utrymme för professionella kulturskarpare att etablera sig och möjligheten till produktion i hela Skåne. Det finns en förståelse för att kulturskarpare behöver adekvata ekonomiska och sociala villkor för att kunna verka professionellt:

⁸ *Så fri är konsten - Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*, MYKA, Rapport 2021:1, s 17, 235-236; den tredje rekommendationspunkten

”Region Skåne ska vara en förebild genom att ge goda förutsättningar för professionellt konstnärligt skapande. [...] Fria och självständiga konstnärer och kulturskapare från alla delar av samhället är en förutsättning för ett demokratiskt kulturliv” (sid. 9). I avsnittet sägs till exempel att möjligheter till konstnärlig produktion ska finnas i hela Skåne och att fler professionella kulturskapare ska få möjlighet att etablera sig. Det står också att det behövs tillgång till fysisk infrastruktur i form av till exempel utställningslokaler, ateljéer, kollektivverkstäder, med mera.

Vi vill särskilt framhålla det som nämns i avsnittets sista stycke: ”Genom att stärka kulturskaparnas villkor skapas förutsättningar för konstnärlig frihet och kvalitet. [...] Som offentlig aktör verkar Region Skåne för att rekommenderade ersättningar och arvoden till konstnärer och kulturutövare följs och bidrar till att konstnärer och kulturutövare får tillgång till aktuell kunskap inom området upphovsrätt.”

- Vi föreslår att formuleringen ändras till: ”Som offentlig aktör tillämpar Region Skåne rekommenderade ersättningar och arvoden till konstnärer och kulturskapare som anlitas i regionens verksamheter och ställer krav på uppdragsgivare som erhåller regionala bidrag att rådande avtal och arvodesrekommendationer i branschen följs”. Detta skulle skicka en tydligare signal till uppdragsgivande institutioner att rekommenderade ersättningar och rådande avtal ska följas.

Vi vill särskilt påpeka att det är mycket positivt att Region Skåne avser att bidra till att rekommenderade ersättningar och arvoden följs, och att konstnärer och kulturskapare får tillgång till aktuell kunskap om upphovsrätt. Detta är en nyckelfråga för våra medlemmar.

Det är bra att det i slutet på avsnitt 3.1 står att regionen vill ”främja arbete för kulturskapares ekonomiska, upphovsrättsliga och sociala villkor”. Regionen är övergripande sett välformulerad om kulturskapares villkor, men KLYS saknar skrivningar som på ett tydligt och kompetent vis framhäver kulturskapares ekonomiska villkor mer konkret. De olika konstområdena relaterar på olika vis till avtalspolicys av olika slag, som t ex att MU-avtal för bild och form är något helt annat än kollektivavtal för orkestermusiker, vilket borde förtydligas och förklaras i planen.

Även om denna kulturplan lär kompletteras med årliga planeringsdokument med mer detaljer bör en flerårig kulturplan i alla fall nämna vad olika konstområdets avtal och ersättningar faktiskt gäller principiellt. Regionen bör komplettera med skrivningar om att ersättningar och arvoden ska följa gällande kollektiv- och ramavtalsnivåer – det ska gälla även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa. Vi vill påminna om att regionen alltid i sin egen anslagsgivning till professionella kulturaktörer bör beakta såväl gällande kollektiv- och ramavtal, som gällande arvodesrekommendationer och upphovsrätt. (Jämför vad vi skriver nedan i avsnittet om scenkonst.)

Generellt sett finns alltid risken med de fleråriga kulturplanerna att ambitioner gällande stärkta villkor för kulturskapare blir allt för allmänt hållna och därför kan kvarstå som regionala viljeinriktningar under hela planperioden, snarare än konkreta insatser i praktiken inom respektive verksamhetsområde.

Vi ställer oss kritiska till att regionen talar om att kulturutövare ska *stimuleras* i att arbeta med digitala lösningar. Detta är för styrande och riskerar på sikt att påverka den konstnärliga friheten över lag.

I avsnitt 3.2 lyfts det fram att det krävs ett aktivt arbete för att skapa delaktighet, vilket vi instämmer i.

Kulturskapers arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitade eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat.

För denna sak är det viktigt att Region Skåne i sin kulturplan uppmärksammar att även regionalt anlitade kulturskapare på alla nivåer i kulturverksamheter har rätt till en god arbetsmiljö. KLYS föreslår att planen kompletteras med skrivningar om detta. Förslagsvis i anslutning till skrivningar om konstnärlig frihet kunde regionen även lyfta problematiken med ett ökat hot och hat mot yrkesverksamma kulturskapare i Sverige, och om det finns konkreta förslag på långsiktiga åtgärder från regionens sida.

Kompetensutveckling för kulturskapare

KLYS välkomnar att en av regionens avsiktspunkter för planperioden under rubriken *Konstnärligt skapande* är "att främja erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling för verksamma konstnärer". Vi ser fram emot att få ta del av konkreta handlingsplaner för detta fram över.

Kompetensutveckling för kulturskapare inom ordområdet påtalas på sidan 26 i avsnittet om litteratur och serier. KLYS saknar dock för de övriga konstområdena skrivningar om hur regionen vill arbeta med fortbildande insatser för professionella kulturskapare. Vi föreslår att planen förses med ett eget rubricerat avsnitt om kulturlivets kompetensutveckling.

Gränsdragningar mellan professionellt och ideellt kulturskapande

KLYS vill uppmärksamma att det finns delar av det regionala kulturlivet där det kan vara komplext att hantera gränsdragningar mellan ideellt respektive professionellt kulturskapande samt amatörkultur. Jämför vad vi skriver nedan i scenkonstavsnittet om arrangörer.

En i KLYS ögon ytterst relevant fråga att ställa sig är hur gränsen mellan professionella och amatörer kan upprätthållas på sikt, eller i vilken grad regionen i sin kulturpolitik eftersträvar tydliga gränsdragningar mellan professionellt verksamma och de ideella samt amatörer, bl a när det kommer till arrangörsleden i den regionala kulturen. Liksom den konstnärspolitiska utredningen från 2018 betonar, menar KLYS att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region, inte minst i lokalsamhällena. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter och initiativ. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgare som på olika vis är delaktiga i kulturlivet.

KLYS ser långsiktigt en generell fara i landets regioner att ett motsatsförhållande kan uppstå mellan ideellt driven och professionell kultur, och att ekonomiska hänseenden tenderar att styra den regionala politiken mot kostnadseffektiva lösningar, där föreningsverksamhet och ideell kultur ibland stimuleras mer än professionell kulturutveckling. Risken tror vi är störst i gles- och landsbygd där det ofta finns mindre resurser till professionell kulturell infrastruktur och kompetens.

Kartläggning av kulturskaparna och deras förutsättningar

KLYS ser gärna att regioner generellt sett i sina kulturplaner säger något om det finns planer på att kartlägga yrkeslivet i regionens kultursektor. I Skånes kulturplan saknar vi skrivningar om detta.

Inom konstområden där detta inte redan gjorts rekommenderar KLYS att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma i regionen; vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna

samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar. En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en välförankrad och utvecklad regional konstnärspolitik under planperioden, som inger förtroende hos alla inblandade parter. En löpande regional kartläggning kan med fördel ta sin utgångspunkt i den konstnärspolitiska utredningens från 2018 samt i regeringens konstnärspolitiska skrivelse från 2021⁹ och den sk återstartsutredningen¹⁰. KLYS står till förfogande vid behov inom olika former av kartläggningsarbete i kulturlivet.

Konstnärlig residensverksamhet

Ett konstnärresidens sätter regionen på kartan; lockar dit intressanta namn, och i förlängningen kan yrkesverksamma kulturskapare få upp ögonen för lokala berättelser och perspektiv att förmedla till omvärlden. Ofta kan publika framträdanden kopplas till residenset som ett sätt att ge tillbaka. Egna regionalt eller interregionalt organiserade residens behöver inte alltid vara särskilt kostsamma eller svåra att arrangera.

KLYS noterar att Region Skåne i sin kulturplan konkret sätter ljuset på konstnärliga residens enbart gällande områdena scenkonst och musik. Men hur ser regionens ambitioner ut för konstnärlig residensverksamhet gällande övriga konstområden under planperioden? Förslagsvis kunde **residens** fått en egen rubrik i kulturplanen, där regionen samlade allt om vilka satsningar som planeras inom samtliga konstområden. Det är alldeles för svagt i en flerårig kulturplan gällande ett så viktigt område som konstnärresidens att bara lösryckt hävda: "Tillgång till fysisk infrastruktur i form av [...] residensplatser samt kluster och innovationsmiljöer är en viktig förutsättning för bredd i det konstnärliga skapandet." KLYS saknar residensutveckling i de avsiktspunkter som presenteras på sidorna 10-11.

Kulturella och kreativa branscher (KKB)

KLYS välkomnar att regionen tydligt lyfter fram att utveckla kulturella och kreativa branscher (KKB). Det är bra hur kulturskapare/konstnärer påtalas som centrala inom området.

Det vore önskvärt i detta avsnitt med några skrivningar om värnandet av konstens egenvärde i relation till företagsutveckling och näringsperspektiv inom kulturen.

Även om mer konkretion sannolikt kommer i årliga handlingsplaner vore det på sin plats i denna plan med redogörelser för KKB som kopplar utvecklingsmål till sakfrågor som exempelvis resurscentra med datorpark, handledningsmöjligheter, replokaler och teknikpooler.

KLYS vill också påminna om behovet av närmare samverkan mellan regional kultur- och näringspolitik, samt mellan kulturförvaltning och näringspolitisk förvaltning på regional nivå, bl a för att se till att näringspolitiska stöd på regional nivå också når fram till egenföretagande kulturskapare, som tyvärr ofta faller utanför specifikt näringsinriktade stöd.

Som vi nämnt ovan i avsnitt 4 vill vi påminna regionen om att ett konstområdesövergripande regionalt kulturskaparsamråd (sakkunniggrupp för kulturskapare) borde återinrättas, och att det vore värdefullt att engagera en sådan grupp konkret i KKB-frågor, t ex genom att få kulturskapare att mötas med regionala näringspolitiska referensgrupper (om sådana finns) för kunskapsbrobyggande i sakfrågor gällande konstnärliga arbetsvillkor och generell KKB-utveckling i regionen.

⁹ Politik för konstnärers villkor, Skr. 2020/21:109

¹⁰ Från kris till kraft; SOU 2021:77; <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/09/sou-202177/>

Upphovsrätt för kulturskapare och konstnärer

KLYS välkomnar att Region Skåne i sin kulturplan i flera skrivningar tar upp upphovsrättsliga frågor för kulturskapare och konstnärer. Det finns dock inga skarpa formuleringar om att värna upphovsrätt för kulturskapare i regionen. Planen bör mer konkret lyfta hur man avser att hantera frågorna kopplade till kulturskapares yrkesverksamheter och villkor. Även om denna kulturplan är kortfattat formulerad skulle det vara på sin plats med kompletteringar med utvecklande resonemang kring regionens policys gällande upphovsrättsliga frågor i kulturlivet, kompetensutveckling kring upphovsrätten i kulturlivet, samt förslag på regionala insatser för att stärka upphovsrätten för professionella kulturskapare i Skåne.

KLYS efterlyser generellt i alla regionala kulturplaner ett tydligt konstaterande att upphovsrätten är en viktig förutsättning för konstnärlig och kulturell utveckling, och att upphovsrättsliga ersättningar aldrig är något man kan bortse från vid uppdrag till kulturskapare och konstnärer och vid användning av deras verk och prestationer. Vid anslagsgivning till konst och kultur, t ex vid digitalisering och digitalt tillgängliggörande av konst och kultur, måste det alltid tas höjd för kostnader för upphovsrättsliga ersättningar till olika upphovsrättsinnehavare, däribland upphovspersoner och utövande konstnärer.

Relevanta regionala satsningar på digitaliseringens möjligheter bör även inkludera spridning av kunskap om upphovsrätten och om och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Regionen bör därför stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet, och uppmuntra kommunerna att, beroende på användning, skriva avtal med upphovsrättsinnehavarna. Detta är särskilt viktigt om regionen avser att seriöst arbeta för att främja kulturskapares villkor.

KLYS kommentarer och förslag:

- Planen lyfter fram kulturskaparna bra men har bristfälliga skrivningar om **kulturskapares ekonomiska villkor**, bl a om kollektivavtal och ersättningsnivåer samt olikheterna mellan olika konstområdens villkor.
- Intrång i den **konstnärliga friheten** om regionen ska *stimulera* kulturskapare till att arbeta med digitala lösningar.
- Saknas något i planen om **kartläggning** av yrkesverksamma kulturskapare eller regionens kulturliv i stort. Samverka gärna med KLYS vid behov av information om vilka yrkesverksamma som finns inom olika konstområden.
- Bra att **kompetensutveckling** lyfts fram på flera ställen i planen, men inkonsekvent att inte ämnet framhålls lika mycket för alla konstområden.
- Saknas något om **kulturskapares arbetsmiljö**, både om fysisk miljö, hot och hat, diskriminering etc. Komplettera gärna om detta.
- Saknas mer konkreta skrivningar om det planeras **konstnärliga residens**.
- Bra att **upphovsrätten** nämns, men komplettera mer konkret om insatser för att värna upphovsrätt för kulturskapare, även specifikt kopplat till digitalisering inom konstområdena.
- **KKB** lyfts fram bra, även kopplat till kulturskaparna. Problematisera gärna kulturens egenvärde i relation till KKB, näringar och instrumentella perspektiv.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst; teater, dans, cirkus och musik

KLYS och KLYS medlemsorganisation **Fackförbundet Scen & Film** har följande synpunkter gällande planens avsnitt om scenkonst och film:

4.2 Film och digitala spel

Vi anser att man i planens upplägg ska separera *film* och *digitala spel* till att stå som två olika verksamhetsrubriker – annars blir det missvisande. Detta är nämligen två helt olika områden/verksamheter, som produceras på olika sätt med fundamentalt skilda förutsättningar. De har exempelvis helt olika finansieringsmodeller.

4.10 Scenkonst och musik

Vi uppskattar att området *cirkus* inkluderas, men undrar var *opera* har tagit vägen, det saknas helt i denna kulturplan. Vi invänder mot att *scenkonst* och *musik* klumpas samman i denna kulturplans disposition. Det är olika uttryck och bör separeras. Vidare saknar vi en beskrivning av institutionernas viktiga roll för det fria kulturlivet.

Kollektivavtal samt löneindexuppräknings

KLYS och Fackförbundet Scen & Film saknar i planen skrivningar om gällande kollektivavtalsnivåer. Avtalsfrågor gäller i olika former inom samtliga konstområden, och utifrån olika avtalspolicys, som t ex att MU-avtal för bild och form är något helt annat än kollektivavtal för t ex orkestermusiker. Sådant här bör förtydligas, förklaras och understrykas bättre i dokumentet, både i avsnittet *Konstnärligt skapande* och kopplat till redogörelserna för regionens institutioner inom scenkonsten på sidan 27.

Vi vill i övrigt gällande hela området scenkonst och musik påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten, eftersom uppräknings av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

Arrangörsleden

KLYS saknar i Skånes kulturplan skrivningar om att stärka arrangörsleden. Har detta alltså ingen prioritet under planperioden? Generellt sett vill KLYS påminna om att alla regionala satsningar på att stärka arrangörsledet och nå ut i hela regionen inom scenkonsten och musiken är viktiga, men att det i en lokal kontext i gles- och landsbygd många gånger kan vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av (eller hela) infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av *Riksteatern* och enstaka kommunala satsningar.

Det är angeläget för KLYS att regionen i kulturplanen är tydlig med gränsdragningar mellan vad som under planperioden är satsningar på professionell verksamhet och vad som är amatörverksamheter och kulturverksamhet som bedrivs i ideell regi. Viktigt är att regionen är tydlig med hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i regionens professionella scenkonstutveckling, samt vilka avtalsenliga och skäliga ersättningsnivåer som gäller.

7.2 Bild- och form

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige och arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. 445 av organisationens medlemmar är bosatta i Skåne län och det finns också en lokal förening i länet som har konsulterats i arbetet med detta remissvar. KLYS vill utöver nedanstående hänvisa till Konstnärernas Riksorganisations separat inlämnade mer utförliga yttrande om bild- och formområdet i Skånes kulturplan.

Professionell bild- och formkonst i kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen har medfört ett ökat regionalt bestämmande över kulturpolitiken. Detta innebär fler möjligheter att utveckla förutsättningarna och forma framtiden för det regionala konstlivet. Regionernas fördelning av medel ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”Professionell bild- och formverksamhet”. Synpunkterna i detta avsnitt fokuserar i första hand på de delar i kulturplanen som handlar om professionell bild- och formverksamhet. Kulturrådets uppföljning av kultursamverkansmodellen för 2022 visar att bara 1,4 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till området professionell bild- och formkonst, och att 24 verksamheter inom professionell bild- och formkonst (av 249 totalt) erhåller stöd genom kultursamverkansmodellen. Det rör sig bland annat om regionernas konstfrämjande enheter, konsthallar för visning av samtidskonst, konstkonsulenter och resurscentrum för yrkesverksamma konstnärer. Detta är förvisso inte hela bilden då många konstmuseer redovisas under området regional museiverksamhet, men det är tydligt att medlen till de olika konstområdena är ojämnt fördelade och vi efterfrågar därför en mer rättvis fördelning av medlen inom kultursamverkansmodellen.¹¹

I Skåne län är det Form/Design Center, Ystads konstmuseum och Wanås Konst som ingår i modellen.

Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Därför är det av yttersta vikt att regionen följer de avtal och arvodesrekommendationer som gäller i branschen och säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de arbetar med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller andra uppdrag för regionala och kommunala arrangörer och andra aktörer med regionalt och kommunalt stöd.

När det gäller bild- och formkonstnärerna handlar det bland annat om att säkerställa att alla utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd följer det så kallade MU-avtalet (avtalet för medverkans- och utställningsersättning) och garanterar att konstnärer får betalt för den arbetstid de lägger ned före, under och efter utställningar.

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. En stor utmaning är bild- och formkonstnärernas låga inkomster. Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* från 2016 visar att den sammanräknade medianinkomsten för bildkonstnärer är 13 138 kr i månaden före skatt. Det kan jämföras med hela befolkningen vars motsvarande inkomst är 24 172 kr i månaden.¹²

11 Kulturrådet, *Kultursamverkansmodellen – Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2022*.

12 [Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* \(2016\)](#).

Kulturpolitiska mål (sid. 6-7)

Vi vill här tillägga att goda ekonomiska och sociala villkor för kulturskapare och konstnärer också är en viktig aspekt för att kunna nå kulturpolitiska mål som rör ett hållbart och rikt konst- och kulturliv.

- Goda ekonomiska och sociala villkor för bild- och formkonstnärer är en mycket viktig förutsättning för att de nationella kulturpolitiska målen, som är vägledande för den regionala kulturpolitiken, skall kunna uppnås. Utan goda villkor kan de inte vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft, vilket i sin tur påverkar medborgarnas möjligheter att ta del av konst, och den konstnärliga kvalitet som är tänkt att präglade samhällets utveckling.¹³
- Goda villkor är en förutsättning för att regionerna ska kunna uppfylla sitt särskilda ansvar enligt förordningen om stöd till regional kulturverksamhet (2010:2012) att främja en god tillgång till professionell bild- och formkonst för länets invånare.¹⁴
- Vi vill här också lyfta Mål 8 under Agenda 2030 som vägledande även för goda villkor för bild- och formkonstnärer: "Anständiga arbetsvillkor främjar en hållbar ekonomisk tillväxt och är en positiv kraft för hela planeten".¹⁵

MU-avtalet

Ett viktigt avtal för våra medlemmar är **avtalet för medverkans- och utställningsersättning**, också kallat MU-avtalet, som vi och andra bildskaparorganisationer har slutit med svenska staten. MU-avtalet är bindande för statliga arrangörer men den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis avseende villkor och ersättningar till upphovs personer för utställning av verk också för andra arrangörer än statliga.

Det är oerhört viktigt att det offentliga agerar förebildligt när det gäller arvoderingar. Tyvärr får konstnärer som ställer ut i kommunal eller regional regi alltför ofta oskäligt låga eller inga ersättningar alls. Detta är oacceptabelt. Vi vill att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man skall sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agerar förebildligt när det gäller arvodering. Därför är det också av största vikt att det skrivs in i strategiskt viktiga dokument, som kulturplanen, att MU-avtalet skall följas och att regionen budgeterar så att avtalet kan följas. Ett sätt att säkerställa detta är att göra som Göteborgs stad och skapa en riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen.¹⁶

Vi pekar gärna på Västra Götalandsregionen som en nationell förebild eftersom de 2017 i ett första steg satsade en miljon kr extra bara för att finansiera medverkansersättning hos 10 utställningsarrangörer. I deras kulturplan för 2020-2023 står: "För att göra Västra Götaland till en attraktiv produktionsplats för samtida konst har kulturnämnden successivt ökat stödet för medverkans- och utställningsersättning (MU-ersättning) till konstinstitutioner med regionala uppdrag".¹⁷

13 Kulturrådet, *De nationella kulturpolitiska målen*, <<https://www.kulturradet.se/om-oss/sa-arbetar-vi/kulturpolitiska-mal/>>, hämtad 2022-02-25.

14 Sveriges riksdag, *Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*, §8.

15 UNDP, *Globala målen*, <www.globalamalen.se>, Mål 8, hämtad 2022-02-15.

16 Göteborgs stad, *Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter*, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18.

17 Västra Götalandsregionen, *Kulturplan 2020-2023*, s. 25.

En lösning för att se till att även ideella och kommunala arrangörer har möjlighet att betala skäliga ersättningar, som Region Kronoberg anammat, kan vara att anslå medel till en "MU-pott" som öronmärks för skäliga arvoden till bild- och formkonstnärer som även ideella arrangörer kan ansöka om medel ur.

Vi föreslår att Region Skåne:

- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och utövare i regionens verksamheter som säkerställer skäliga ersättningar vid uppdrag.
- anslår medel till en MU-pott som öronmärks för skäliga arvoden till bild- och formkonstnärer som även ideella arrangörer kan ansöka om medel ur.

Vi gjorde 2023 en kartläggning av förekomsten av skrivningar om MU-avtalet och enprocentsregeln i aktuella kulturplaner från de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. Undersökningen visar att 90% av kulturplanerna nämner MU-avtalet och att lika många nämner enprocentsregeln. Region Skåne var tyvärr den enda region som varken nämnde MU-avtal eller enprocentsregeln i sin kulturplan.¹⁸

- Vi vill att regionen säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet av utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen och att dessa ges ekonomiska förutsättningar att kunna ge skäliga ersättningar vid utställningar och andra uppdrag.

Konstnärlig produktion

Det är utmärkt att regionen vill att det ska finnas möjligheter till konstnärlig produktion i hela Skåne och att den kulturella infrastrukturen måste stärkas. När det gäller bild och form kan det till exempel handla om ateljéhus, enskilda ateljéer eller kollektivverkstäder.

Vi föreslår att Region Skåne:

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar för bild- och formsektorn och anslår medel för stöd till ateljéföreningar, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet.
- tar fram en strategi för att möta behovet av konstnärliga produktionsplatser i länet,

Vi vill tillägga att det är viktigt att lyfta fram att politikområdet gestaltad livsmiljö inte bara avser platsbunden konstnärlig gestaltning utan även bör omfatta möjligheter för kultur- och föreningsverksamhet att hyra lokaler till rimliga priser, utrymme för mer tillfälliga eller experimentella konstnärliga uttryck och stöd till lokala konstaktörer, något som också lyfts fram i regeringens proposition *Politik för gestaltad livsmiljö*.¹⁹

Den offentliga konsten och enprocentsregeln

I avsnittet om bild och form så sägs att den offentliga konsten har en viktig närvaro i Skåne. Dock nämns inte enprocentsregeln som är en princip för finansiering av offentlig konst som innebär att minst en procent av kostnaden för ett byggprojekt skall gå till konstnärlig gestaltning. Enprocentsregeln säkerställer att invånarna får konst av hög kvalitet i sina livsmiljöer när det byggs mycket.

I vår kartläggning av förekomsten av skrivningar om avtalet för MU-avtalet och enprocentsregeln i aktuella kulturplaner så framgår att Skåne är en av två regioner som inte nämner enprocentsregeln i

¹⁸ Konstnärernas Riksorganisation, *MU-avtal och enprocentsregeln i regionala kulturplaner*, 2023.

¹⁹ Kulturdepartementet, *Politik för gestaltad livsmiljö*, Prop. 2017/18:110, s. 61.

sina kulturplaner. I de riktlinjer som regionen tagit fram för konstnärlig gestaltning så framgår att den inte tillämpar enprocentsregeln.

Vi föreslår att Region Skåne:

- antar enprocentsregeln och anger hur den skall tillämpas i sina "Riktlinjer för konstnärlig gestaltning" (2020-POL000151).
- avsätter en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i de delar av länet där det inte byggs lika mycket.

Gestaltad livsmiljö (s. 22-23)

Det är utmärkt att Region Skåne har en ambition att arbeta strategiskt med politikområdet gestaltad livsmiljö. Vi vill här påpeka att inte bara arkitektur, form och design är en del av detta område utan också konst, och att det är viktigt att bild- och formkonstnärernas kompetens tillvaratas i detta strategiska arbete.

- KLYS och Konstnärernas Riksorganisation föreslår att Region Skåne erbjuder verktyg till kommunerna som säkerställer att konsten finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen, inklusive konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum.

Sammanfattning av förslag gällande bild- och formkonstnärer

Här är en sammanfattning av några av förslagen i punktform. KLYS och Konstnärernas Riksorganisation föreslår att Region Skåne:

- skriver in i kulturplanen på sidan 6 att Region Skåne ska verka för goda ekonomiska och sociala villkor för bild- och formkonstnärer och andra kulturskapare som är verksamma i länet.
- agerar förebildligt när det gäller arvodering, så att inte bild- och formkonstnärer och andra kulturutövare arbetar gratis åt regionen eller de verksamheter som regionen stöttar.
- säkerställer att MU-avtalet tillämpas vid utställningar av bild- och formkonst i länet av utställningsarrangörer med regionalt uppdrag eller stöd från regionen och att dessa ges ekonomiska förutsättningar att kunna ge skäliga ersättningar.
- tar fram en riktlinje för arvodering av konstnärer och kulturskapare i regionens verksamheter som säkerställer skäliga ersättningar vid uppdrag.
- anslår medel till en MU-pott som öronmärks för skäliga arvoden till bild- och formkonstnärer som även ideella arrangörer kan ansöka om medel ur.
- anger hur de avser att utveckla bild- och formområdet och förbättra bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor under kommande kulturplanperiod.
- antar enprocentsregeln och anger hur den skall tillämpas i sina "Riktlinjer för konstnärlig gestaltning" (2020-POL000151).
- avsätter en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i de delar av länet där det inte byggs lika mycket.
- erbjuder verktyg till kommunerna som säkerställer att kulturen och konsten finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen.
- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar för bild- och formsektorn och anslår medel för stöd till ateljéföreningar, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet.
- tar fram en strategi för att möta behovet av konstnärliga produktionsplatser i länet.
- undersöker hur den kan öka antalet utställningsplatser i länet och tar fram en strategi för att förbättra möjligheterna för länets bild- och formkonstnärer att ställa ut.

7.3 Fotografi

KLYS är medvetet om att *fotografi* formellt sett inte är ett eget verksamhetsområde inom kultursamverkansmodellen, men vår medlemsorganisation **Svenska Fotografers Förbund** (SFF) vill till Region Skåne förmedla följande synpunkter på kulturplaneremissen: På tre ställen i Region Skånes kulturplan nämns fotografi: inom bildkonstområdet, filmområdet, samt kulturella och kreativa branscher. Det välkomnar vi.

SFF vill understryka fotografin som en viktig del av bild- och formområdet med sina unika förutsättningar, möjligheter och behov. Och vi är glada att se att fotografi lyfts fram som ett av flera konstnärliga uttryck inom området. Vi ser inget om att Region Skåne arbetar i överensstämmelse med MU-avtalet, men förutsätter att så görs. Den 1 januari 2024 trädde ett nytt MU-avtal i kraft. Vi vill uppmärksamma att MU-avtalet är tecknat mellan Kulturrådet och Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare och oss på SFF och gäller därmed även fotografer.

Vi noterar att Region Skåne är medvetna om att många bildkonstnärer står ensamma som upphovspersoner, och därför är särskilt sårbara. Därför är insatser mot denna grupp vad gäller ersättningar särskilt viktigt. I takt med gig-ekonomins utveckling växer en arbetsmarknad med sämre villkor fram. Digitaliseringen skapar en mängd nya möjligheter inom kulturlivet men har inte i någon större utsträckning främjat fotografers (eller andra bildkonstnärer, kulturskapares/ upphovspersoners) möjligheter att få skäligt betalt, snarare tvärt om. Förutsättningarna måste bli bättre för att leva och verka utifrån sitt kreativa yrke.

Vad gäller filmområdet arbetar många fotografer idag med både stillbild och rörlig bild. Vi benämner det inte film utan rörlig bild eller videoproduktion för att tydliggöra gränsdragningen mot långfilm. En del fotografer arbetar både med video/uppdagsfilm och långfilm. Vi noterar särskilt Region Skånes satsningar på filmområdet och kunskapen om att det efterfrågas och produceras mer film och rörlig bild än någonsin tidigare. Detsamma gäller stillbild. Stillbild och rörlig bild hänger nära ihop och stillbilden också kan vara en väg in för att på sikt arbeta med den rörliga bilden.

Ytterligare ett område som vi skulle vilja uppmärksamma Region Skåne på är den regionala biblioteksverksamheten och läs- och litteraturfrämjande verksamheten. Fotografiska böcker samt samtal om fotografiska böcker och fotografi på bibliotek är en genre som ofta hamnar i skymundan för övrig litteratur. Gällande insatser för att öka läskunnigheten vill vi uppmärksamma regionen på att den visuella läskunnigheten är likvärdig viktig. Den visuella läskunnigheten är generellt låg bland unga och utvecklingen av AI ställer allt högre krav på att kritiskt kunna granska stillbild och rörlig bild.

Vi ser Region Skånes satsningar på kulturella och kreativa branscher som mycket viktiga. I utformningen av insatser inom detta område uppmanar vi starkt till ett nära samråd med regionens professionella kulturskapare, inkluderat yrkesfotografer. Fotografer är en grupp som tyvärr ofta lätt faller mellan olika ansvar och insatser även inom kulturella och kreativa branscher. Här vill vi särskilt uppmärksamma Region Skåne på att offentliga aktörer är stora bildköpare och får inte falla när det kommer till att betala för sitt nyttjande av fotografiska bilder och verk, vilket vi tyvärr allt för ofta blir varse om sker vid beställningar och upphandlingar av fotografiska tjänster. De yrkesverksamma kulturskaparna måste ges bättre arbetsvillkor och uppdragsgivare respektera upphovsrätten samt ge rimlig och proportionerlig ekonomisk ersättning för deras arbete, i enlighet med de nya reglerna i upphovsrättslagstiftningen gällande den digitala marknaden som implementerades 1 januari 2023. SFF har rekommendationer kring arvorden och prissättning att tillgå för regionens aktörer vid beställning och inköp av fotografi.

Konkret ser vi att insatser i form av fler utställningsplatser för fotografi, samtal kring fotografi, liksom mörkrum på KKV-verkstäder och studios att hyra för rimlig kostnad skulle bidra till bättre förutsättningar för fotografer verkandes i Region Skåne. SFF uppmantrar Region Skåne att se över i vilken av de grupperingar som regionen har samråd med, som det finns kompetens eller representation inom fotografi.

8 Sammanfattning

KLYS ser övergripande positivt på Region Skånes förslag till ny kulturplan för perioden 2025-2028. Regionen visar på en god konstnärspolitisk ambition och kompetens, och framhäver de professionella kulturskaparnas villkor relativt tydligt. Det här är ett välskrivet dokument som dock bitvis blir allt för svepande och visionärt för att vara en regelrätt plan. Särskilt välkommet är hur kulturens egenvärde, kulturen kopplad till demokrati och yttrandefrihet samt konstnärlig frihet framhålls. KLYS ser emellertid också vissa risker för kulturskaparnas villkor i och med regionens uttalade tvärpolitiska utvecklingsfokus, där instrumentella perspektiv kan komma att överskugga konstnärliga värden.

Det är tydligt i planen om armlängds avståndsprincipen mellan politiken och kulturlivets sakkunniga. Det är också bra hur kulturskaparnas roll betonas i avsnittet om kulturella och kreativa branscher. KLYS efterlyser dock att en del konstnärspolitiska sakfrågor utvecklas mer i denna kulturplan; bl a om avtalsfrågor för yrkesverksamma kulturskapare och regionens arbete för att värna upphovsrätten för kulturskapare.

När en flerårig kulturplan är så pass strukturellt övergripande som Skånes borde nog även kommande årliga verksamhets- och planeringsdokument som ska kopplas till kulturplanen behöva remitteras i sig, så långt det vore möjligt, för att kulturbranschen ska få insyn och den demokratiska processen ska fungera tillfredsställande.

KLYS vill slutligen tacka Region Skåne för att vi gavs tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av regionens kulturplan 2025-2028. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk strateg

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Läromedelsförfattarna, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Fackförbundet Scen & Film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmares Förbund, Unionen- fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm • klys@klys.se • www.klys.se